

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Marie Turkové a soudců JUDr. Jiřího Pally a JUDr. Dagmar Nygrínové v právní věci žalobkyně: **Ing. I. S.**, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 25, Praha 5, v řízení o kasační stížnosti žalované proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 11. 5. 2009, č. j. 33 Cad 160/2008 - 36,

t a k t o :

Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 11. 5. 2009, č. j. 33 Cad 160/2008 - 36, **s e z r u š u j e** a věc **s e v r a c í** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Žalovaná rozhodnutím č. I. ze dne 2. 6. 2008, č. X, podle § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, v platném znění (dále jen „zákon č. 582/1991 Sb.“), uložila žalobkyni povinnost vrátit přeplatek na sirotčím důchodu v celkové výši 161 681 Kč do 15 dnů od právní moci rozhodnutí s tím, že přeplatek vznikl za dobu od 1. 9. 2003 do 23. 8. 2005 v částce 79 939 Kč, za dobu od 24. 8. 2005 do 28. 2. 2006 v částce 4346 Kč, za dobu od 1. 3. 2006 do 31. 8. 2007 v částce 68 620 Kč a za dobu od 1. 9. 2007 do 31. 5. 2008 v částce 8776 Kč. V odůvodnění tohoto rozhodnutí žalovaná uvedla, že od 1. 9. 2003 zanikl nárok na sirotčí důchod pro syna žalobkyně T. S., nar. X, jelikož potvrzením Slovenské technické univerzity v Trnavě bylo zjištěno, že v době od 1. 9. 2003 do 23. 8. 2005 vůbec nestudoval. V období od 24. 8. 2005 do 28. 2. 2006 a od 1. 9. 2007 do 31. 5. 2008 bylo jeho studium prokázáno, avšak sirotčí důchod mu náležel z důvodu uvedeného přerušení studia v nižší částce, než byl vyplacen. Přeplatek vznikl zaviněním žalobkyně, neboť ta neoznámila, že její syn v době od 1. 9. 2003 do 23. 8. 2005 a od 1. 3. 2006 do 31. 8. 2007 nestudoval.

Rozhodnutím č. II. ze dne 2. 6. 2008 č. X, žalovaná podle § 52 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, v platném znění (dále jen „zákon o důchodovém pojištění“), a podle čl. 46 odst. 1 Nařízení Rady (EHS) 1408/71 ze dne 14. 6. 1971, o aplikaci soustav sociálního zabezpečení na osoby zaměstnané, samostatně výdělečně činné a jejich rodinné příslušníky pohybující se v rámci Společenství (dále jen „nařízení“) přiznala žalobkyni od 24. 8. 2005 sirotčí důchod pro syna Tomáše ve výši 2821 Kč měsíčně. Současně žalovaná stanovila, že od stejného data náleží žalobkyni vdovský důchod ve výši 5606 Kč měsíčně a sirotčí důchod pro dceru N. S., nar. 10. 4. 1988, ve výši 3505 Kč měsíčně. Dále žalovaná vypočetla celkovou výši těchto dávek důchodového pojištění v částce 11 932 Kč měsíčně. Konečně pak žalovaná podle nařízení vlády č. 565/2004 Sb. rozhodla o zvýšení základní a procentní výměry uvedených důchodů od ledna 2005 tak, že jejich celkový úhrn činí 12608 Kč měsíčně. V odůvodnění tohoto rozhodnutí žalovaná uvedla, že sirotčí důchod náleží žalobkyni do 28. 2. 2006, neboť následujícího dne ukončil syn T. studium, jak bylo zjištěno dodatečným šetřením na Slovenské technické univerzitě v Trnavě. Za období od 24. 8. 2005 do 28. 2. 2006 vznikl přeplatek na sirotčím důchodu pro T. v částce 4346 Kč, neboť původně byl v tomto období sirotčí důchod vyplacen ve vyšší částce než náležel. Vdovský důchod a sirotčí důchod pro N. pak náleží beze změny.

Rozhodnutím č. III. ze dne 2. 6. 2008 č. X, žalovaná podle § 52 zákona o důchodovém pojištění a podle čl. 46 odst. 1 nařízení přiznala žalobkyni od 1. 9. 2007 sirotčí důchod pro syna T. ve výši 2991 Kč měsíčně. Současně žalovaná stanovila, že od stejného data náleží žalobkyni vdovský důchod ve výši 6324 Kč měsíčně. Dále žalovaná vypočetla celkovou výši těchto dávek důchodového pojištění v částce 9315 Kč měsíčně. Konečně pak žalovaná podle nařízení vlády č. 256/2007 Sb. rozhodla o zvýšení základní a procentní výměry uvedených důchodů od ledna 2008 tak, že jejich celkový úhrn činí 9761 Kč měsíčně. V odůvodnění tohoto rozhodnutí žalovaná uvedla, že za období od 1. 9. 2007 do 31. 5. 2008 vznikl přeplatek na sirotčím důchodu pro T. v částce 8776 Kč, neboť původně byl v tomto období sirotčí důchod vyplacen ve vyšší částce než náležel. Vdovský důchod pak náleží beze změny.

V řízení o žalobě proti všem těmto rozhodnutím žalobkyně namítla, že její syn T. v rozhodném období od 1. 9. 2003 do 31. 5. 2008 splnil všechny podmínky pro přiznání sirotčího důchodu, což bylo opakovaně doloženo originály potvrzení o denní a externí formě studia. Ostatně v případě nepředložení těchto potvrzení by žalovaná sirotčí důchod ihned odňala a opět by ho přiznala až po prokázání rozhodných skutečností. V této souvislosti je nutné zdůraznit, že syn T. s ohledem na svůj zdravotní stav studoval na více vysokých školách a tyto měnil, přičemž nepravá potvrzení o účasti na studiu nebyla žalované nikdy předložena. Dále jsou rozhodnutí žalované nesrozumitelná, neboť v nich byly spojeny výroky o více dávkách a nebyly přesně specifikovány potřebné údaje. Rovněž tak žalobou napadená rozhodnutí byla vydána v rozporu s principem právní jistoty, neboť ten neumožňuje kdykoliv se zpětnou platností rušit či měnit předchozí pravomocná rozhodnutí o přiznání dávek důchodového pojištění. Konečně pak sirotčí důchod pro syna T. pobírala v dobré víře a z opatrnosti vznáší námitku promlčení pro nárok na vrácení přeplatku ve výši 79 939 Kč. K zbývajícím částem přeplatku pak uvádí, že je žádán nesrozumitelně a bez právního důvodu, neboť původní rozhodnutí o přiznání sirotčího důchodu byla vydána na jiné částky a tato rozhodnutí nebyla změněna, zrušena ani nahrazena jinými.

Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 11. 5. 2009, č. j. 33 Cad 160/2008 - 36, rozhodnutí č. I. zrušil pro vady řízení v celém rozsahu, rozhodnutí č. II. a III. zrušil pro vady řízení pouze v části výroku týkajícího se sirotčího důchodu T. S. a věc vrátil žalované k dalšímu řízení.

V odůvodnění tohoto rozsudku krajský soud uvedl, že podle § 118a odst. 3 věty první zákona č. 582/1991 Sb., ve znění účinném do 31. 12. 2008, je počátkem tříleté subjektivní lhůty pro nárok na vrácení přeplatku na dávce důchodového pojištění okamžik, kdy příslušný orgán sociálního zabezpečení zjistil, že je dán nárok na vrácení, popřípadě náhradu částek vyplacených neprávem nebo ve vyšší výši, než náležely. V dané věci je tímto rozhodným okamžikem obdržení oznámení Sociální pojišťovny v Bratislavě, k čemuž došlo 25. 6. 2007, neboť v tento den se žalovaná dozvěděla, že syn žalobkyně T. nestudoval v době od 1. 9. 2003 do 23. 8. 2005. Od data obdržení tohoto oznámení se pak zpětně počítá tříletá prekluzivní lhůta, takže ta počíná 25. 6. 2004 a končí 25. 6. 2007. Ve vztahu k této době tedy došlo k prekluzi, takže po žalobkyni nelze požadovat neprávem vyplacené dávky na sirotčím důchodu. Žalovaná tedy vyčíslila přeplatek nesprávně, a proto rozhodnutí č. I. muselo být zrušeno. Rovněž tak muselo být přistoupeno i k zrušení části rozhodnutí č. II. a III., neboť při přepočtu sirotčího důchodu pro syna T. může žalovaná dospět k jiným částkám. Ve vztahu k výrokům o vdovském důchodu a sirotčím důchodu pro dceru N. pak nebylo shledáno žádné pochybení, takže tyto zůstaly nedotčeny. V dalším řízení pak je pak žalovaná podle závazného právního názoru povinna provést nový výpočet přeplatku, o jeho nové výši znovu rozhodnout a podrobně s odkazy na příslušnou právní úpravu uvést, jak k tomuto výpočtu dospěla. Poté žalovaná znovu vypočítá sirotčí důchod za období od 24. 8. 2005 do 28. 6. 2006 a od 1. 9. 2007 do 31. 5. 2008, po která syn žalobkyně Tomáš studoval.

Proti tomuto rozsudku krajského soudu podala žalovaná (dále jen „stěžovatelka“) v zákonné lhůtě kasační stížnost z důvodů tvrzené nezákonnosti spočívající v nesprávném posouzení právní otázky soudem v předcházejícím řízení a v nepřezkoumatelnosti spočívající v nesrozumitelnosti rozhodnutí, které jsou uvedeny v ustanovení § 103 odst. 1 písm. a) a d) soudního řádu správního (dále jen „s. ř. s.“).

K tvrzené nepřezkoumatelnosti napadeného rozsudku stěžovatelka konkrétně namítla rozpornost jeho odůvodnění. Z rozhodnutí krajského soudu totiž není zřejmé, za které období vznikl nárok na vrácení neprávem vyplacených částek a za které došlo k prekluzi tohoto nároku. Soud totiž na jedné straně uvedl, že lze požadovat neprávem vyplacené částky za období od 25. 6. 2004 do 25. 6. 2007, avšak na druhé straně vyslovil názor, podle něhož za toto období došlo k prekluzi. Z uvedeného tedy vyplývá, že soud formuloval dva závěry ve vztahu k okamžiku, od něhož lze požadovat vrácení neprávem vyplacených částek, a to a) od 25. 6. 2004, tj. nejdříve tři roky nazpět od okamžiku, kdy orgán sociálního zabezpečení zjistil, že sirotčí důchod pro syna žalobkyně vyplácel neprávem, b) od 25. 6. 2007, kdy se orgán sociálního zabezpečení dozvěděl o neprávem vyplacených částkách. Tento rozpor je tedy sám o sobě důvodem pro zrušení napadeného rozsudku.

K tvrzené nezákonnosti napadeného rozsudku stěžovatelka namítla, že v ustanovení

§ 118a odst. 3 věty první zákona č. 582/1991 Sb., ve znění účinném do 31. 12. 2008, zákonodárce stanovil pro prekluzi nároku na vrácení neprávem vyplacených částek tříletou subjektivní lhůtu a desetiletou objektivní lhůtu. Obě tyto lhůty přitom plynou do budoucna. Subjektivní prekluzivní lhůta plyne od okamžiku, kdy se orgán sociálního zabezpečení dozvěděl o přeplatku na dávce důchodového pojištění. Objektivní prekluzivní lhůta pak plyne ode dne výplaty dávky. K zániku nároku na vrácení neprávem vyplacených částek tedy nedojde, pokud orgán sociálního zabezpečení předepíše přeplatek na dávce před uplynutím obou lhůt. V daném případě se orgán sociálního zabezpečení dozvěděl o neprávem vyplacených částkách z dopisu Sociální pojišťovny, který mu byl doručen dne 25. 6. 2007. Subjektivní prekluzivní lhůta tedy uplyne po třech letech od tohoto data, tedy až dne 25. 6. 2010. Dosud neuběhla ani objektivní desetiletá lhůta, která se počítá od výplaty první neprávem vyplacené dávky. Přeplatek za období od 1. 9. 2003 do 31. 5. 2008 byl žalobkyni předepsán před uplynutím subjektivní i objektivní prekluzivní lhůty. Krajský soud tedy ustanovení § 118a odst. 3 věty první zákona č. 582/1991 Sb., ve znění účinném do 31. 12. 2008, nesprávně interpretoval. Podle jeho výkladu by nárok na vrácení neprávem vyplacených částek zanikl ještě předtím, než se o této skutečnosti dozvěděl orgán sociálního zabezpečení. To sice zákon z důvodu právní jistoty připouští, avšak pouze v případě, že od výplaty neprávem vyplacené dávky uplynula desetiletá objektivní prekluzivní lhůta. Dokud tedy tato lhůta neuběhla, stačí pro zachování uvedeného nároku, když jej orgán sociálního zabezpečení uplatní před uplynutím tří let ode dne, kdy přeplatek na dávce zjistil.

S ohledem na tyto skutečnosti stěžovatelka navrhla, aby Nejvyšší správní soud napadený rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 11. 5. 2009, č. j. 33 Cad 160/2008 - 36, zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Současně stěžovatelka požádala o přiznání odkladného účinku kasační stížnosti.

Žalobkyně ve svém vyjádření ke kasační stížnosti navrhla její zamítnutí. V něm uvedla, že pokládá napadený rozsudek za zákonný, správný a spravedlivý. Jiným rozhodnutím by jí totiž byla způsobena újma pro zanedbání povinnosti žalovanou při vyplácení sirotčího důchodu pro jejího syna T. V důsledku postupu žalované totiž neměla právní jistotu v tom, že jí pravomocně přiznaná dávka, o níž bylo původně rozhodnuto po splnění všech zákonných podmínek, nebude v budoucnu kdykoliv odejmuta.

Nejvyšší správní soud přezkoumal napadený rozsudek krajského soudu v souladu s ustanoveními § 109 odst. 2 a 3 soudního řádu správního, podle nichž byl vázán rozsahem a důvody, jež byly stěžovatelkou v kasační stížnosti uplatněny. Přitom neshledal vady uvedené v ustanovení § 109 odst. 3 s. ř. s., k nimž by musel přihlédnout z úřední povinnosti.

Nejvyšší správní soud nejprve posoudil stížnostní námitku o nepřezkoumatelnosti rozhodnutí krajského soudu. Jestliže by totiž v odůvodnění napadeného rozsudku byly formulovány dva rozdílné závěry o způsobu počítání běhu tříleté subjektivní prekluzivní lhůty pro zánik nároku na vrácení neprávem vyplacených částek důchodu podle § 118a odst. 3 věty první zákona č. 582/1991 Sb., ve znění účinném do 31. 12. 2008, tak by rozhodnutí krajského soudu bylo nesrozumitelné a nebylo by možné posuzovat jeho zákonnost. Taková situace však v dané věci nenastala.

V odůvodnění kasační stížností napadeného rozsudku totiž krajský soud uvedl, že tříletá lhůta zakotvená v ustanovení § 118a odst. 3 věty první zákona č. 582/1991 Sb., ve znění účinném do 31. 12. 2008, je určena podle let, přičemž pravidlo pro počítání takové lhůty, které je uvedeno v § 123c téhož předpisu, stanoví, že jejím posledním dnem je den, který se pojmenováním nebo číslem shoduje se dnem, na který připadá událost, od níž lhůta počíná. Dne 25. 6. 2007 obdržela žalovaná od slovenského nositele důchodového pojištění sdělení o tom, že syn žalobkyně T. v určitém období nestudoval, takže podle názoru krajského soudu se tříletá lhůta počítá od tohoto data zpět a období od 25. 6. 2004 do 25. 6. 2007 je nutné považovat za prekluzivní dobu. Krajský soud sice vzápětí dodal, že částky vyplacené T. S. lze po žalobkyni vyžadovat zpět, avšak v tom lze spatřovat jen jeho písařskou chybu, neboť v další pasáži odůvodnění napadeného rozsudku znovu zopakoval, že ve vztahu k období od 25. 6. 2004 do 25. 6. 2007 došlo k prekluzi a tudíž nelze na žalobkyni požadovat vrácení neprávem vyplacené částky na sirotčím důchodu. Napadený rozsudek tedy obsahoval pouze jeden závěr o rozhodné právní otázce, a proto ho i přes zmíněný nedostatek nelze považovat za nepřezkoumatelný pro nesrozumitelnost.

Stížnostní námitku o nepřezkoumatelnosti napadeného rozsudku tedy Nejvyšší správní soud neshledal důvodnou.

Naopak se ztotožnil se stížnostní námitkou o nezákonnosti rozhodnutí krajského soudu.

Jestliže důchod byl vyplacen neprávem nebo ve vyšší částce, než náležel, protože příjemce důchodu nesplnil některou jemu uloženou povinnost, přijal důchod nebo jeho část, ačkoliv musel z okolností předpokládat, že byl vyplacen neprávem nebo ve vyšší částce, než náležel, nebo vědomě jinak způsobil, že důchod nebo jeho část byl vyplácen neprávem nebo ve vyšší částce, než náležel, má plátce důchodu vůči příjemci důchodu nárok na vrácení, popřípadě náhradu nesprávně vyplacené částky, jak vyplývá z ustanovení § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb. Nárok na vrácení, popřípadě náhradu částek vyplacených neprávem nebo ve vyšší výši, než náležely, přitom podle odstavce třetího první věty téhož zákonného ustanovení, ve znění účinném do 31. 12. 2008, zaniká uplynutím tří let ode dne, kdy orgán sociálního zabezpečení tuto skutečnost zjistil, nejpozději však uplynutím deseti let ode dne výplaty dávky.

Podle § 118a odst. 3 věty první zákona č. 582/1991 Sb., ve znění účinném do 31. 12. 2008, tedy tříletá subjektivní prekluzivní lhůta pro nárok na vrácení neprávem vyplacených částek důchodu běží ode dne zjištění této skutečnosti orgánem sociálního zabezpečení, a nikoliv do dne zjištění této skutečnosti orgánem sociálního zabezpečení. Z toho vyplývá, že uvedená tříletá lhůta se musí počítat dopředu od rozhodného dne a nemůže se tak odpočítávat pozpátku, jak nesprávně dovodil krajský soud. Navíc lhůta je již ze své podstaty časový úsek, v němž je třeba učinit úkon, s nímž zákon spojuje určitý právní následek, takže takovou aktivitu nelze vykonávat před započítáním vymezeného období. Opačný výklad by vedl k absurdnímu závěru, že k zániku nároku dochází vždy ve vztahu k částkám důchodu, které byly neprávem vyplaceny před zjištěním této skutečnosti orgánem sociálního zabezpečení. To by zcela popřelo smysl ustanovení § 118a odst. 3 věty první zákona č. 582/1991 Sb., které umožňuje vrácení neoprávněně vyplacené částky

důchodu do určité doby po získání relevantního poznatku o existenci této skutečnosti orgánem sociálního zabezpečení. Navíc zpětné počítání subjektivní prekluzivní lhůty by přineslo ještě více nepřijatelné vyústění, podle něhož by nárok na vrácení byl prekludován u částek, které byly neprávem vyplaceny v tříletém období před zjištěním této okolnosti orgánem sociálního zabezpečení, zatímco ještě dříve vyplacené částky by do prekluzivní lhůty nespadaly.

Z obsahu správního spisu vyplývá, že Sociální pojišťovna Bratislava rozhodnutím ze dne 29. 5. 2007, č. 625 731 7099 0 zastavila výplatu sirotčího důchodu pro syna žalobkyně T. s odůvodněním, že v období od 1. 9. 2003 do 23. 8. 2005 nebyl nezaopatřeným dítětem a dne 10. 2. 2006 ukončil studium. Dalším šetřením pak bylo potvrzeno, že nestudoval v obdobích od 1. 9. 2003 do 23. 8. 2005 a od 1. 3. 2006 do 31. 8. 2007. Rozhodnutí o zastavení výplaty sirotčího důchodu slovenským nositelem důchodového pojištění obdržela žalovaná 25. 6. 2007, takže toto datum je zapotřebí ve shodě s krajským soudem považovat za den, kdy orgán sociálního zabezpečení zjistil existenci neprávem vyplacených částek sirotčího důchodu. Od tohoto dne se proto podle § 118a odst. 3 věty první zákona č. 582/1991 Sb. odvíjí počátek tříleté subjektivní prekluzivní lhůty pro zánik nároku na jejich vrácení. Tato lhůta se ve shodě s výše uvedenými závěry počítá dopředu, a nikoliv zpětně, jak nesprávně uvedl krajský soud, takže její poslední den připadá podle § 123c odst. 2 věty první zákona č. 582/1991 Sb. na 25. 6. 2010. Stěžovatelka přitom uložila žalobkyni povinnost vrátit neprávem vyplacené částky na sirotčím důchodu rozhodnutím č. I. ze dne 2. 6. 2008, č. 625 731 7099/428, takže tak nepochybně učinila před uplynutím tříleté prekluzivní lhůty. Dále neuplynula ani desetiletá objektivní prekluzivní lhůta, která se podle § 118a odst. 3 věty první zákona č. 582/1991 Sb. počítá ode dne výplaty dávky. Rozhodnutí č. I. ze dne 2. 6. 2008, č. X, se totiž vztahovalo k neprávem vyplaceným částkám sirotčího důchodu za období od 1. 9. 2003 do 23. 8. 2005, od 24. 8. 2005 do 28. 2. 2006, od 1. 3. 2006 do 31. 8. 2007 a od 1. 9. 2007 do 31. 5. 2008, takže i první z těchto dávek žalobkyně obdržela v desetileté lhůtě.

Lze tedy uzavřít, že v nyní projednávané věci nedošlo k zániku nároku na vrácení neprávem vyplacených částek sirotčího důchodu, a proto krajský soud pochybil, když takový závěr učinil ve vztahu k období od 25. 6. 2004 do 25. 6. 2007. Na základě této skutečnosti shledal Nejvyšší správní soud kasační stížnost důvodnou, a proto podle § 110 odst. 1 věty první s. ř. s. napadený rozsudek zrušil a věc vrátil krajskému soudu k dalšímu řízení. V něm bude krajský soud podle § 110 odst. 3 s. ř. s. vázán právním názorem, který Nejvyšší správní soud vyslovil v tomto zrušovacím rozhodnutí. Krajský soud tedy v dalším řízení bude vycházet z toho, že prekluzivní lhůta pro rozhodnutí o vrácení neprávem vyplacených částek na sirotčím důchodu doposud neuplynula, a proto bude muset posoudit další žalobní námitky. V novém rozhodnutí pak podle § 110 odst. 2 věty první s. ř. s. rozhodne i o náhradě nákladů řízení o této kasační stížnosti.

Nejvyšší správní soud rozhodl o věci samé, a proto se již nemusel zabývat návrhem stěžovatelky na přiznání odkladného účinku kasační stížnosti.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 15. prosince 2009

JUDr. Marie Turková
předsedkyně senátu